

**Proclamation of Honour
Professor Somwung Pitiyanuwat, Ph.D.
The First Outstanding National Researcher
in Education in 2005**

The National Research Council of Thailand (NRCT) had considered and reached a consensus that Dr. Somwung Pitiyanuwat, Professor at Chulalongkorn University and Director of the Office for National Education Standards and Quality Assessment (ONESQA) (Public Organization), is a researcher who is a role model for researchers and academics in virtue of his professionalism. He always fulfils his duty--be it scholarly or personal--with sacrifice, perseverance, integrity and certainly punctuality, invariably having careful thoughts for common interests. With great originality, he carries out a wide variety of researches and for more than five years has produced firmly focused, erudite works on civic education, educational measurement and teacher development. His startling, original research methodology is displayed throughout the fields of educational measurement and evaluation, standard assessment and indicator determination. He is an experienced specialist in the aforementioned realms, providing an integrated yet profound reflection upon the educational discipline. On account of national and international publications, he is a widely accepted and eminent education scholar in both domestic and worldwide scales. The NRCT administrators, therefore, are of the high opinion that Dr. Pitiyanuwat deserves the Outstanding National Researcher Award in Education, 2005.

As Dr. Pitiyanuwat, a founder and senior editor of the Journal of Research Methodology, has received the honourable promulgation as the first outstanding national researcher in education, the editorial team of the Journal of Research Methodology would like to hereby present the selected pieces of his researches in highest honour of his academic contribution.

เกียรติคุณประกาศ ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2548 คนแรกในสาขาการศึกษา

คณะกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นว่า ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เป็นนักวิจัยที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของนักวิจัยและนักวิชาการที่มีความเป็นครู ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ อดทน ซื่อสัตย์ ทั้งในหน้าที่การงาน และส่วนตัว ตรงต่อเวลา คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีการดำเนินการวิจัยและมีผลงานวิจัยผูกพันสิ่งเดียวต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี ทำงานวิจัยหลายสาขา โดยเน้นที่การวิจัยหลักด้านพลเมืองศึกษาและประเมินการศึกษารพัฒนาครู มีความคิดริเริ่มในการวิจัยดีมากทุกชิ้นงาน มีแนวคิดใหม่ในการวิจัยและเป็นการทำวิจัยเป็นคนแรก องค์ความรู้ที่ได้เสริมให้เป็นที่ยอมรับในศาสตร์ของการวัดประเมินผลการศึกษา การประเมินมาตรฐานกำหนดตัวชี้วัด เป็นผู้เชี่ยวชาญลุ่มลึกในด้านนี้ และให้ภาพสะท้อนของการเชื่อมโยงในศาสตร์ทางการศึกษา มีผลงานได้รับการตีพิมพ์ทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ และเป็นนักวิชาการศึกษาที่ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ คณะกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ จึงมีมติประกาศเกียรติคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ เป็นนักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2548 สาขาการศึกษา

ด้วย ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ผู้ก่อตั้งวารสารวิธีวิทยาการวิจัย และบรรณาธิการอาวุโสของวารสารวิธีวิทยาการวิจัย ได้รับการประกาศเกียรติคุณให้เป็นนักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ สาขาการศึกษาเป็นคนแรก กองบรรณาธิการวารสารวิธีวิทยาการวิจัยขอเสนอผลงานวิจัยคัดสรรของ ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ไว้ ณ โอกาสนี้ เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติสืบไป

ผลงานวิจัยคัดสรรโดยสรุป

ด้านการศึกษาเพื่อเป็นพลเมืองดี: พลเมืองและพลโลกศึกษา

1. Pitiyanuwat, S. (1996). Thai Perspective Citizenship Education for the twenty - first Century. Paper presented at UNESCO Conference on “Re - Engineering Education for Change: Education Innovation Development, Thailand, 11 December.

เป็นผลงานวิจัยวิถีทรรศน์ไทยต่อพลเมืองโลกศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผลงานวิจัย CEPS จากนักวิจัย 26 คน จาก 9 ประเทศ ในส่วนผลวิจัยที่เป็นวิถีทรรศน์ของไทยต่อพลเมืองโลกศึกษาในอีก 25 ปีข้างหน้า โดยระเบียบวิธีวิจัย EDFR พบว่า แนวโน้มของสังคมโลกในอนาคต 35 ประการ โดยแบ่งเป็นแนวโน้มที่ท้าทาย แนวโน้มที่ต้องกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด และแนวโน้มที่ควรส่งเสริมสนับสนุน และพบว่าคุณลักษณะของพลโลกที่สำคัญ 9 ประการ เช่น การพัฒนาจิตใจ ความเต็มใจที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ความสามารถในการแก้ปัญหา ในมุมมองของการเป็นสมาชิกของสังคมโลก เป็นต้น ผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 51 ท่าน มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าวิธีการสำคัญในการจัดการศึกษาในอนาคต เช่น แต่งตั้งผู้ประสานระหว่างโรงเรียนกับสถาบันทางสังคมเพื่อการศึกษา จัดสรรทรัพยากรเพื่อผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนการสอนให้เกิดความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรียกร้องให้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมิน การวิจัยระยะยาว (2536 - 2539) เรื่องนี้เป็นประโยชน์ยิ่งต่อการปฏิรูปการศึกษาในประเทศต่างๆ โดยเป็นการออกกฎหมายปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยและการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ

2. Pitiyanuwat, S. and Sujiva, S. (2001). “Civil Education in Thailand: Policies and Practices in School. Faculty of Education Chulalongkorn University.

ประเด็นปัญหาที่น่าสนใจคือ กระบวนการในโรงเรียนที่เรียกว่า พลเมืองศึกษาเป็นอย่างไร สอดคล้อง หรือแตกต่างจากเจตจำนงของรัฐหรือไม่ องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ยังกระจัดกระจาย ทำให้ไม่สามารถนำบทเรียนในอดีต และความเข้าใจอันจำกัดมาปรับปรุงการสร้างพลเมืองดีให้บ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อสืบค้นและวิเคราะห์ธรรมชาติของพลเมืองศึกษาไทยสามระดับ คือ นโยบายพลเมืองศึกษาของรัฐ พลเมืองศึกษาในระดับหลักสูตรของชาติ และการนำนโยบายพลเมืองศึกษาสู่การปฏิบัติในโรงเรียน สำหรับวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัย มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของพลเมืองศึกษาของไทย
2. เพื่อศึกษาการแปลงนโยบายพลเมืองศึกษาสู่หลักสูตร
3. เพื่อศึกษาความสอดคล้องของนโยบายพลเมืองศึกษาและการปฏิบัติในโรงเรียน

สรุปผลการวิจัย มีดังนี้

1. พัฒนาการของพลเมืองศึกษาของไทย แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

1.1 ระยะก่อนทันสมัย (ก่อน ค.ศ.1870) เป็นยุคที่ยังไม่มีหลักสูตรที่เป็นทางการ พลเมืองศึกษาอยู่ในรูปของการศึกษารูปนัย มีวัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีพระเป็นครูสอน เด็กชาย เพื่อเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา เด็กหญิงเรียนการเป็นแม่บ้านจากแม่ คนดีในยุคนี้เป็นคนดีตามที่ศาสนากำหนด และเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรม

1.2 ระยะเริ่มต้นของความทันสมัย (ค.ศ.1870 - 1932) มีหลักสูตรเป็นทางการ และเริ่มต้นของการจัดการศึกษาเป็นระบบ แยกโรงเรียนออกจากวัด เป้าหมายของการจัดการศึกษา เพื่อให้คนไทยเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม และมีศีลธรรม แม้จะมีหลักสูตรในปี ค.ศ.1895 ก็ยังไม่มีวิชาว่าด้วยพลเมืองศึกษา ในช่วงปลายของระยะนี้มีการสอนวิชา “จรรยา” และนิยามพลเมืองศึกษาว่าเป็นการปฏิบัติตามคุณสมบัติผู้ดีชาววัง เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีวิถีชีวิตตามพระพุทธศาสนา

1.3 ระยะความทันสมัย (ค.ศ.1932 - 1977) เป็นระยะการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบบประชาธิปไตย ทำให้มีการฝึกฝนพลเมืองโดยการจัดการศึกษาตามการเมืองของประชาชนแทนการเมืองของพระราชา เช่น ในระยะเริ่มต้นความทันสมัยรัฐบาลได้ประกาศการศึกษามวลชน ในหลักสูตรเน้นให้พลเมืองต้องรับผิดชอบต่อประเทศชาติ สังคม ครอบครัว และตนเอง มีการจัดการศึกษาตามองค์ 4 ของการศึกษา คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ในแง่มุมของจริยศึกษาและพลเมืองศึกษามีการสอนให้นักเรียนเข้าใจบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อพลเมืองดี ปัจเจกชน จะเป็นพลเมืองดีตามกรอบแห่งจริยธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมไทย จะเป็นผู้มีวิสัยและความรับผิดชอบต่อ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และมีบุคลิกภาพของนักประชาธิปไตย ในหลักสูตรได้เปลี่ยนวิชา “จรรยา” ในยุคที่สอง เป็นวิชา “หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม” ซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับนักเรียนทุกคน แต่เป็นที่น่าเสียดายในช่วง ค.ศ.1954 - 1977 มีการปรับปรุงหลักสูตรโดยเน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลัก เป็นผลให้การสร้างพลเมืองดีอ่อนด้อยลงอย่างชัดเจน

1.4 ระยะความทันสมัยและการพัฒนาการศึกษาของชาติ (ค.ศ.1978 - ปัจจุบัน) มีการปรับระบบการศึกษาจาก 7-3-2 เป็น 6-3-3 พร้อมทั้งมีหลักสูตรใหม่ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในระดับประถมศึกษาวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ถูกหลอมรวมไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และในระดับมัธยมศึกษาวิชาหน้าที่พลเมืองหลอมรวมอยู่ในวิชาสังคม

ศึกษาซึ่งเป็นวิชาบังคับ และวิชาศีลธรรมก็เป็นวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิชาบังคับเลือก เป็นที่น่าสังเกตว่าพลเมืองศึกษาในระยะนี้มุ่งทั้งให้เป็นพลเมืองดีและเป็นพลเมืองโลกด้วย

2. นโยบายพลเมืองศึกษาของชาติตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลมีความสอดคล้องกัน คือ มุ่งพัฒนาให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีที่มีความเป็นไทยและมีวิสัยทัศน์สากลสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างกลมกลืนและสันติสุขเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความซื่อสัตย์และค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งการตระหนักรู้และการปฏิบัติที่เหมาะสมตามระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. นโยบายพลเมืองศึกษาของไทยได้รับการถ่ายทอดจากการศึกษาตามอัธยาศัยสู่การศึกษาในระบบ กล่าวคือ จากหลักสูตรอนุบาลหรือหลักสูตรของชาติที่เป็นทางการและรายวิชาในหลักสูตร ดังเช่นวิชา “จรรยา” สู่วิชา “หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม” ในระยะแรกของยุคแห่งความทันสมัย และบูรณาการหลอมรวมในกลุ่มประสบการณ์ชีวิต วิชาสังคมศึกษาและวิชาพระพุทธศาสนา ในระยะความทันสมัยและการพัฒนาการศึกษาของชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่าพลเมืองศึกษาในระยะหลังเน้นสาระความรู้ทางวิชาการมากกว่าการปลูกฝังและหล่อหลอมความเป็นคนดี ดังเช่นประสบการณ์ในช่วงปลายของระยะความทันสมัยที่ทำให้การสร้างพลเมืองดีอ่อนด้อยลงอย่างชัดเจน นอกจากนี้นโยบายพลเมืองศึกษายังดำเนินการด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พร้อมทั้งมีนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ หรือจากส่วนกลางให้โรงเรียนปฏิบัติตามระบบการศึกษาแบบรวมศูนย์อำนาจ

4. สถานศึกษามีการปฏิบัติไม่สอดคล้องกับเจตนาของนโยบายพลเมืองศึกษาของประเทศ กล่าวคือ สถานศึกษายังเน้นการสอนสาระความรู้ของพลเมืองศึกษา โดยการบรรยายเป็นหลัก ส่วนการอบรมป่มนิสัยความเป็นพลเมืองดีและการฝึกปฏิบัติการมีส่วนร่วมกับชุมชน และการรับใช้สังคมมีน้อย การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีบทบาทจำกัดในกระบวนการพลเมืองศึกษาของสถานศึกษา

3. Pitiyanuwat, S. (2002). An Analysis of Teachers, Situation Teacher Education and the Teaching Profession in Thailand: Reform Agenda. ONESQA. (Public Organization).

การปฏิรูปวิชาชีพครูตามหมวด 7 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานการศึกษาได้เตรียมการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อรองรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติตามหมวด 7 ในทุกเรื่อง โดยดำเนินการศึกษาวิจัยเอกสารตามประเด็นสำคัญของแต่ละมาตรา และจัดทำเป็นสาระสำคัญของพระราชบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวและเพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลให้ครู ผู้บริหาร และประชาชนทั่วไปได้รับทราบ จึงได้จัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร รวมทั้งจัดทำประชามติ (poll) อีกด้วย ผลจากการประชุมสัมมนาและการทำประชามติดังกล่าว นำมาพัฒนานโยบายของแต่ละเรื่องให้มีประสิทธิภาพ และให้สอดคล้องกับการนำไปปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. การผลิตและการพัฒนาครู

ครูมืออาชีพที่เราต้องการเป็นครูที่มีคุณภาพ เป็นครูที่รักในวิชาชีพและพร้อมที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเอง และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ สามารถแข่งขันกับโลกภายนอกและสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการผลิตครู มุ่งเน้นที่จะผลิตครูใหม่ให้มีคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อเป็นพลังใหม่ในการปฏิรูปการเรียนรู้ให้สำเร็จในอนาคต โดยการคัดสรรคนดี คนเก่ง ให้มาเรียนครู และมีมาตรการสนับสนุนด้วยการให้ทุนแล้วเข้าสู่หลักสูตรครูศึกษา 6 ปี คือ เรียนเนื้อหาวิชาการ 4 ปี เรียนวิชาการศึกษา 1 ปี และฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอีก 1 ปี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาครู มุ่งที่จะพัฒนาครูประจำการประมาณ 700,000 คน ให้เป็นครูมืออาชีพและได้รับการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดอายุงาน โดยการส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาทั้งในด้านการอบรมสัมมนา การศึกษาต่อ และจัดงบประมาณสนับสนุนให้ครูได้วิจัยและพัฒนางานด้านการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มาตรการหนึ่งที่จะทำให้การยกระดับคุณภาพครูประสบความสำเร็จ คือการจัดตั้งสถาบันพัฒนาครูและผู้บริหารขึ้น เพื่อประสานและสนับสนุนการพัฒนาครูประจำการให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ตลอดจนหนังสือและเทคโนโลยีต่างๆ ทั้งนี้ ให้เชื่อมโยงการฝึกอบรมกับการศึกษาในระบบเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษาของครูได้ โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่ขาดแคลนครู

2. ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูจะเป็นกลไกในการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงและเป็นการประกันคุณภาพครู เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยขอเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู คือครูที่ได้รับใบประกอบวิชาชีพนั้นจะต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีด้านการศึกษา หากจบปริญญาตรีอื่นต้องได้รับการศึกษาหรืออบรมด้านวิชาชีพครูตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 24 หน่วยกิต และผ่านการประเมิน จึงจะได้รับใบประกอบวิชาชีพครูตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 24 หน่วยกิต สำหรับครูใหม่ก่อนประจำการต้องผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นเวลา 2 ปี และผ่านการประเมินจึงจะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมาตรฐาน ส่วนครูประจำการที่มีอายุงาน 2 ปีขึ้นไป และมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดจะได้รับ

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมาตรฐาน และมีการต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทุก 5 ปี โดยครูทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มิฉะนั้นจะถูกพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ จะได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนตามระบบใหม่

3. ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้บริหารให้มีคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพ โดยผู้บริหารในอนาคตต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีภาวะผู้นำ มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี และมีคุณภาพไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการบริหารการศึกษาหรือผ่านการศึกษาระดับปริญญาโททางการบริหารที่ได้รับการรับรองจากองค์กรวิชาชีพ และต้องผ่านการประเมินจึงจะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร ผู้บริหารที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจะได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนตามระบบเงินเดือนใหม่ การต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารกำหนดทุก 5 ปี หากผู้บริหารปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารจะถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้

4. การยกย่องครูผู้มีผลงานดีเด่น

ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกย่องครูผู้มีผลงานดีเด่นนั้น ได้เสนอให้จัดตั้งกองทุนส่งเสริมครู คุนาศจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมยกย่องให้รางวัลครู คุนาศจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่ประสานส่งเสริมและยกย่องครูผู้มีผลงานดีเด่น โดยเน้นการยกย่องให้รางวัลในรูปแบบของ “เงินและงาน” เพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาเพื่อนครูต่อไป ทั้งนี้ได้เสนอเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาผู้สมควรได้รับการยกย่องให้รางวัลไว้ด้วย และให้สร้างกลไกเชื่อมโยงการยกย่องให้รางวัลครูของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ให้ต่อเนื่องเป็นบันไดวิชาชีพครู เพื่อให้การยกย่องครูผู้มีผลงานดีเด่นเป็นระบบและมีเครือข่ายในการยกย่องให้รางวัลครูที่มีการประสานงาน และส่งเสริมสนับสนุนการทำงานร่วมกัน

การดำเนินการปฏิรูปวิชาชีพครูทั้งระบบดังกล่าวข้างต้น จะเป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูและเป็นการพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อการดำเนินงานดังกล่าวประสบความสำเร็จ วิชาชีพครูจะได้รับการยอมรับในมาตรฐานวิชาชีพ ได้รับความศรัทธาและได้รับการยอมรับจากสังคมเหมือนเช่นในอดีต วิชาชีพครูจะมีมาตรฐานวิชาชีพสูงเช่นเดียวกับวิชาชีพแพทย์หรือวิศวกร ในอนาคตอันใกล้เราจะได้เห็นภาพครูมืออาชีพที่สามารถจัดการเรียนรู้

ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพและคำนึงถึงคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นครูที่พัฒนาตนเอง และพัฒนาการเรียนการสอนอยู่เสมอเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก นั้นหมายถึงว่า ครูมืออาชีพจะส่งผลถึงผลผลิตของระบบการศึกษาไทยในอนาคตจะเป็นเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขันและสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมปัจจุบันได้

5. ประสิทธิผลการใช้ครู

จากผลวิจัยได้ทฤษฎีที่กระบวนการที่ผลผลิตการใช้ครูสามารถนำตัวบ่งชี้ประสิทธิผล การใช้ครูไปจำแนกประสิทธิผลการใช้ครูของโรงเรียน ของรัฐได้ ผลการประเมินการใช้ครูนำไปสู่การพัฒนาครูและการสร้างเอกภาพและความเท่าเทียมในการใช้ครูของโรงเรียน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งใน กรณีโรงเรียนได้รับมอบอำนาจในการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และ ที่แก้ไข (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ.2545 มาตรา 39 และการเป็นนิติบุคคลของโรงเรียน

การวิจัยชุดนี้ก่อให้เกิดผลสำคัญในวงการศึกษา กล่าวคือทำให้เกิดพระราชบัญญัติ สถาปนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546 โดยมีครูสภาเป็นสภาวิชาชีพทำหน้าที่ออกใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพครูและวิชาชีพบริหารการศึกษาและสำนักส่งเสริมสวัสดิการครูและบุคลากรทางการ ศึกษา ผลวิจัยชุดนี้ทำให้มีการปฏิรูปสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษาให้เป็นสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นผลวิจัยชุดนี้ทำให้เกิดแผนพัฒนาระยะยาว ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีคณะ 2.1 แล้วเตรียม ขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีต่อไป และผลวิจัยในชุดโครงการนี้ก่อให้เกิดโครงการผลิตครู แนวใหม่เป็นการยกวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพควบคุม และผู้จะเข้าสู่วิชาชีพจะต้องศึกษาในระดับบัณฑิต ศึกษา นับว่าผลการวิจัยชุดนี้ก่อให้เกิดการปฏิรูปครู ครูศึกษา และวิชาชีพครูตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และตามมาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 อย่างแท้จริง

4. สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2547). การประเมินหลักสูตร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์: การประเมินอภิมานและการวิเคราะห์อภิมาน. คณะศร ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รายงานการวิจัยเชิงประเมินอภิมาน (Meta - evaluation research) ฉบับนี้ดำเนินการ วิจัยในช่วงปี 2545 - 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพรายงานการประเมินหลักสูตร ตาม หลักการประเมินอภิมาน (Meta - evaluation) เพื่อสังเคราะห์รายงานการประเมินหลักสูตร ตาม หลักการวิเคราะห์อภิมาน (Meta - analysis) และเพื่อประมวลข้อค้นพบผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินอภิमान สรุปได้ 3 ประการ ดังนี้ **ประการที่หนึ่ง คุณภาพของรายงานการประเมินหลักสูตร** พบว่า รายงานการประเมินหลักสูตรทั้ง 22 หลักสูตร มีกระบวนการประเมินที่สอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินโครงการของ The Joint Committee on Standards for Education Evaluation ในระดับดีมากทุกหลักสูตร และทั้ง 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (utility) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (feasibility) มาตรฐานด้านความเหมาะสมชอบธรรม (propriety) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (accuracy) มีรายงานประเมินหลักสูตร 5 ฉบับ ที่มีผลการประเมินมาตรฐานด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับดีเยี่ยม **ประการที่สอง ความถูกต้องเหมาะสมของแบบแผนการวิจัย** การตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของแบบแผนการวิจัย พบว่า มีคุณภาพในระดับดีมาก ยกเว้นด้านความเป็นตัวแทนของผู้ให้ข้อมูล กลุ่มบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต ซึ่งมีขนาดกลุ่มตัวอย่างต่ำกว่าแบบแผนการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด เนื่องจากข้อจำกัดด้านที่อยู่อาศัย **ประการที่สาม จุดเด่นและจุดด้อยของรายงานการประเมินหลักสูตร** จุดเด่นของการประเมินหลักสูตรสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้แก่ ก) ความเป็นเอกภาพของกระบวนการประเมินหลักสูตรที่นักวิจัยออกแบบ ข) การกำหนดขอบข่ายสารสนเทศในการประเมินที่สมบูรณ์และสารสนเทศที่มีความเที่ยงและความตรงสูง ค) ความถูกต้องของแบบแผนการวิจัยที่ใช้ในกระบวนการประเมิน ง) ความชัดเจนของรายงานการประเมิน จ) การบริหารโครงการประเมินที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการประสานงานกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งมีความพอใจในผลการประเมินครั้งนี้มาก และ ฉ) ผลกระทบต่อการพัฒนานักประเมินของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประเมินคุณลักษณะของการประเมินหลักสูตรครั้งนี้ มีผลกระทบทางวิชาการค่อนข้างมาก เนื่องจากมีการออกแบบการประเมินให้มีคณะนักประเมินเป็นทีม ทีมละ 2 - 5 คน ในแต่ละทีมประกอบด้วยนักวิจัย/นักประเมินที่เป็นอาจารย์อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์รุ่นใหม่ ผลจากการดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดทำให้อาจารย์รุ่นใหม่ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะในการวิจัยเชิงประเมินดีขึ้นอย่างมาก จุดด้อยของการประเมินหลักสูตรสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้แก่ ก) ความมีเอกภาพของกรอบการประเมินที่เป็นจุดเด่นในการประเมินครั้งนี้ ทำให้เป็นข้อจำกัดในด้านความยืดหยุ่นของกรอบการประเมิน คณะผู้ประเมินให้ความสำคัญและพยายามใช้กรอบการประเมินเดียวกัน เพื่อให้การตัดสินคุณภาพหลักสูตรมีมาตรฐานเดียวกัน แต่เนื่องจากหลักสูตรมีลักษณะแตกต่างกันค่อนข้างมากจึงทำให้ไม่ได้ข้อมูลสารสนเทศที่สมบูรณ์จากบางหลักสูตรเท่าที่ควรจะเป็น ข) การตีความหมายผลการประเมินที่เน้นความเป็นปรนัยมาก ทำให้ขาดรายละเอียดในเชิงคุณภาพ

2. ผลการวิเคราะห์อภิमान สรุปได้เป็น 3 ประการ

ประการที่หนึ่ง คุณภาพหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ผลการวิจัยมีสาระดังนี้

ก) ผลการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร พบว่าหลักสูตรสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ทุกหลักสูตร

เป็นหลักสูตรที่ทันสมัย สอดคล้องกับปณิธานและวัตถุประสงค์ของสถาบันและสนองความต้องการของสังคม มีการปรับปรุงหลักสูตรต่อเนื่องสม่ำเสมอ แต่การบริหารหลักสูตรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสัมพันธ์กับความต้องการของสังคม ทำให้เกิดความอ่อนด้อยทางวิชาการ จะเห็นได้จากการเปิดสอนแผน ข ภาคพิเศษ โดยไม่เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ ข) กระบวนการรับนักศึกษาและคุณภาพนักศึกษา พบว่าทุกหลักสูตรมีกระบวนการรับนักศึกษาที่มีระบบ โปร่งใส ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ช่วยในการประกาศรับสมัครและแจ้งผลผ่านทางอินเทอร์เน็ต คุณภาพนักศึกษาภาคพิเศษอยู่ในระดับดี มีความตั้งใจและสนใจศึกษาจริงจัง การเปิดหลักสูตรภาคพิเศษเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าศึกษา แต่มีผลทำให้คุณภาพการศึกษาของหลักสูตรบางหลักสูตรอ่อนกว่าหลักสูตรภาคปกติ ค) กระบวนการสรรหาและคุณภาพอาจารย์ทุกหลักสูตรมีกระบวนการที่ดี ในการสรรหาและคัดเลือกอาจารย์ คุณภาพอาจารย์อยู่ในระดับดี มีบางหลักสูตรที่อาจารย์ส่วนหนึ่งกำลังศึกษาต่อต่างประเทศ แต่สัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษายังต่ำกว่าสัดส่วนที่ควรจะเป็นตามเกณฑ์มาตรฐานระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัย ยิ่งกว่านั้นคณาจารย์ส่วนใหญ่ยังให้การบริการวิชาการภาคเอกชน ทำให้มีเวลาสำหรับนักศึกษาจำกัด ง) กระบวนการเรียนการสอนมีเอกลักษณ์ด้านการสอน ทุกหลักสูตรใช้การสอนแบบบรรยายและมอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าทำรายงาน ทุกวิชามี text ประจำวิชา การเรียนการสอนเกือบเป็นการเรียนจากตำรา ผลการเรียนรายวิชาส่วนใหญ่มาจากคะแนนสอบ นักศึกษามีโอกาสฝึกปฏิบัติการในสภาพที่เป็นจริงค่อนข้างต่ำ คณาจารย์ยังมิได้ใช้ประโยชน์จากหน่วยงานภาคเอกชนในการเรียนการสอนมากเท่าที่ควร จ) การใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์การสอนทุกหลักสูตรมีการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์การสอนในระดับปานกลาง ฉ) ระบบประเมินผลการเรียนการสอน ทุกหลักสูตรใช้การสอบเป็นหลักในการประเมินผลการเรียนเกือบทุกวิชา ยกเว้นวิชาการปฏิบัติ

ประการที่สอง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพของหลักสูตรและการบริหาร

หลักสูตร ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรทุกหลักสูตรค่อนข้างมีเอกภาพ มีความแตกต่างกันน้อย ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่มีจำนวนนักศึกษาและคณาจารย์มาก มีผลประโยชน์มาก ทำให้คุณภาพการบริหารหลักสูตรมีปัญหาค่อนข้างมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรที่มีจำนวนนักศึกษาและคณาจารย์น้อย เนื่องจากคณาจารย์มีความใกล้ชิด ประชุมกันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการได้บ่อย ทำให้มีความเข้าใจตรงกัน นอกจากนี้คุณภาพของหลักสูตรยังขึ้นอยู่กับการเปิดสอนภาคพิเศษ หลักสูตรที่มีได้เปิดสอนภาคพิเศษค่อนข้างมีความเข้มแข็งทางวิชาการ และขึ้นอยู่กับอายุของหลักสูตรและความต้องการของสังคม หลักสูตรที่เปิดสอนมานานและเป็นที่ต้องการของสังคมมีแนวโน้มที่จะมีการดำเนินงานเปี่ยมเบนไปจากปณิธานของมหาวิทยาลัยค่อนข้างมาก

ประการที่สาม จุดเด่นและจุดด้อยของหลักสูตรสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร

ศาสตร์ จุดเด่น หลักสูตร ได้แก่ ก) เอกลักษณะของหลักสูตรที่มีลักษณะสหวิทยาการและเป็นศาสตร์ว่าด้วยการบริหาร การพัฒนา ทำให้ผู้สอนสามารถบูรณาการเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงได้ง่าย การยกกรณีศึกษา (Case study) ในชีวิตจริงประกอบทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ และนักศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ข) การเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา ทำให้อาจารย์ผู้สอนมีสมรรถนะกับการเรียนการสอนนิเวศน์สูง มีโอกาสสร้างผลงานวิชาการที่ดีได้ง่าย ค) หลักสูตรมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการบริหารหลักสูตรโดยเฉพาะในด้านความพร้อมของอาจารย์ ด้านการบริหารวิชาการสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียน **จุดด้อย** ของหลักสูตร ได้แก่ ก) หลักสูตรยังขาดความเป็นเลิศทางวิชาการตามมาตรฐานสากล ตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ควรเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เป็นผู้นำทางวิชาการระดับสูงที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามมาตรฐานสากล แต่ปรากฏว่าหลายหลักสูตรยังด้อยในเรื่องความเป็นเลิศทางวิชาการและให้ความสำคัญกับการเปิดสอนภาคปกติแทนที่จะสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ โดยการเปิดสอนระดับปริญญาเอกแบบทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว นอกจากนี้คณาจารย์หลายหลักสูตรแม้จะเป็นผู้มากประสบการณ์แต่ส่วนใหญ่ยังขาดผลงานวิชาการที่มีมาตรฐานระดับชาติ ข) หลักสูตรขาดความยืดหยุ่นในด้านการบริหารหลักสูตร นักศึกษาถูกบังคับให้เรียนวิชาเลือกแบบเดียวกันแทนที่จะได้เลือกอย่าง หลากหลาย ค) ปัจจัยด้านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษายังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร หลายหลักสูตรนักศึกษายังขาดแหล่งค้นคว้าและสถานที่ทำงานศึกษาค้นคว้าเฉพาะตัว ง) หลักสูตรสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ทุกหลักสูตรเน้นการบริหาร การพัฒนา มีรายวิชาหลายวิชาที่มีลักษณะร่วมกัน แต่การจัดการเรียนการสอนบางหลักสูตรยังดำเนินการเป็นอิสระแยกขาดจากกันตามคณะและหลักสูตร ทำให้นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้ข้ามหลักสูตรน้อยกว่าที่ควร

